

Preken over de brief van Paulus aan de Galaten, deel 1

AMSTELGEMEENTE VOORJAAR 2021

BOVEN- MENSELIJK

De komende tijd gaan we ons bezighouden met de brief van Paulus aan de gemeente in Galaten. Deze brief is bijzonder omdat het een van de eerste bewaarde documenten is van de nieuwe beweging die ontstaan rond het evangelie van Jezus Christus.

Al lezende proef je dat Paulus aan het aftasten is wat het betekent om een gemeenschap te zijn die zich laat bepalen door het kruis en de opstanding van Jezus Christus. De brief is geen zakelijke uiteenzetting, maar laat een schrijver zien die worstelt met allerlei vragen en deze probeert te beantwoorden vanuit het hart van het evangelie. Als je de brief leest voel je passie, afkeer, verontwaardiging, maar ook genegenheid en verbondenheid. Alles met elkaar is het een brief die zindert van gedrevenheid, maar juist daardoor misschien ook wel irritatie oproept.

Terwijl Paulus de brief dicteert is hij bezig om de contouren te schetsen van een heel nieuw soort gemeenschap. Hij gaat uit van verbondenheid die niet gebaseerd is op uiterlijke kenmerken, etnische grenzen of sociale conventies, maar die helemaal is gefocust op Jezus Christus als het startpunt van het samenleven. Wanneer een gemeenschap in Hem zijn uitgangspunt neemt, dan worden alle menselijke onderscheidende kenmerken gerelativeerd (Gal. 3:28).

Om meerdere redenen is het interessant om juist in deze tijd de brief aan de Galaten te lezen. Ik noem er twee.

1. Allereerst is het zo dat we als kerken in deze tijd opnieuw op zoek zijn naar de vraag wat het betekent om kerk te zijn. Allerlei vanzelfsprekendheden van vroegere generaties zijn weggevallen en we worden opnieuw geconfronteerd met de vraag wat het betekent om als gemeenschap radicaal gefocust te zijn op Jezus Christus. Wat betekent dat voor onze omgang met diversiteit? Wat betekent dat voor hoe we naar deze wereld kijken? Hoe gaan we met elkaar om?
2. Daarnaast is het zo dat we in onze cultuur van vandaag constant te maken hebben met vragen rondom identiteit en diversiteit. De vraag 'Wie ben ik eigenlijk?' staat bovenaan de agenda van postmoderne mensen. Niet alleen individueel, ook op groepsniveau speelt deze vraag een grote rol. In een sterk gepolariseerde samenleving hebben we vaak de neiging ons van anderen af te schermen. Paulus daagt gelovigen in zijn brief uit om de vragen rondom (groeps)identiteit op een totaal andere manier aan te vliegen: niet vanuit uiterlijke kenmerken, maar vanuit loyaliteit aan het goede nieuws van Jezus Christus. Dat levert geen helder afgebakende gemeenschap op, maar een veelvormige verbondenheid met een uiterst rafelige rand.

Verwerking

- *Denk na/praat over het beeld dat je van Paulus hebt. Heb je een positief of negatief beeld van hem, en waar komt dat vandaan?*
- *Lees Galaten 1*

MET DE DEUR IN HUIS

Nu we vandaag een begin maken met de brief is er één ding dat gelijk opvalt, zeker als je het vergelijkt met zijn overige brieven (en andere brieven uit die tijd), namelijk dat Paulus geen tijd heeft voor beleefde woorden richten zijn ontvangers. Normaal gesproken begint Paulus een brief met een vriendelijke opmerking over dat hij altijd dankbaar is als hij denkt aan de mensen aan wie hij schrijft. Maar in deze brief vind je deze woorden tevergeefs. Paulus verspilt geen enkele inkt aan beleefde woorden, maar hij valt direct met de deur in huis. Er zit hem duidelijk iets goed dwars.

Dat merk je ook aan de manier waarop hij zichzelf introduceert bij de mensen in Galatië. Hij schrijft: *Van Paulus, een apostel die niet is aangesteld of gezonden door*

mensen, maar door Jezus Christus en God, de Vader, die Christus uit de dood heeft opgewekt. Hij heeft nog niet eens genoemd aan wie de brief gericht is, of hij begint al te vertellen dat hij niet zo maar een apostel is, maar dat hij is aangesteld door God zelf.

Door zo met deze deur in huis te vallen, komen we al direct op het spoor van wat er aan de hand is: Paulus' gezag wordt betwist. Zijn positie staat ter discussie. De christenen in de landstreek Galatië - waarschijnlijk meerdere gemeenten rondom wat nu de Turkse hoofdstad is die door Paulus rond 49 na Christus zijn gesticht op zijn tweede zendingsreis - zijn van hun stuk gebracht door de komst van christelijke leraren die een ander verhaal vertellen dan Paulus.

Over de exacte inhoud van het conflict komen we nog uitgebreid te spreken, maar voor nu is het voldoende om te constateren dat de andere evangelisten Paulus beschuldigen van behaagzucht. De christenen in Galatië waren van oorsprong niet-Joden en toen ze door de verkondiging van Paulus tot geloof kwamen, had hij duidelijk gemaakt dat het niet nodig was dat ze zich lieten besnijden - het onderscheidende element van het Joodse volk - of zich aan andere Joodse voorschriften hoefden te houden. In andere woorden: de nieuwe christenen hoefden geen Joden te worden, maar konden gewoon als niet-Jood opgenomen worden in Gods volk op aarde. De nieuwe leraren waren na Paulus aangekomen en hadden Paulus hier hevig op aangevallen. Paulus zou een pleaser geweest zijn die zijn hoorders geen zware lasten op wilde leggen uit angst dat ze hem dan de rug zouden toekeren. Als de gelovigen in Galatië échte christenen wilde worden, dan moesten ze zich laten besnijden en zich houden aan de Joodse wetten.

BOVENMENSELIJK

Nogmaals, over de exacte betekenis van dit conflict - ook voor ons vandaag - gaan we het in deze serie preken nog hebben, maar voor nu is dit genoeg: de nieuwe leraren trekken Paulus' gezag in twijfel en daarom valt Paulus met de deur in huis door te zeggen dat God zelf hem tot apostel heeft aangesteld. En dit is niet de enige keer dat Paulus de nadruk legt op het feit dat wat hij zegt rechtstreeks van God afkomstig is. In vers 11 en 12 lezen we:

Ik verzeker u, broeders en zusters, dat het evangelie dat ik u verkondigd heb niet door mensen is bedacht - ik heb het ook niet van een mens ontvangen of geleerd - maar dat Jezus Christus mij is geopenbaard.

En in vers 15 lezen we iets dergelijks:

Maar toen besloot God, die mij al vóór mijn geboorte had uitgekozen en die mij door zijn genade heeft geroepen, zijn Zoon in mij te openbaren, opdat ik hem aan de heidenen zou verkondigen.

Keer op keer legt Paulus er de nadruk op dat het zijn roeping en zijn evangelie van God zelf afkomstig zijn. Sterker zelfs, mensen die een ander geluid laten horen worden hard weggezet:

Er is geen ander evangelie, er zijn alleen maar mensen die u in verwarring willen brengen en het evangelie willen verdraaien. Wanneer iemand u iets verkondigt dat in strijd is met wat ik u verkondigd heb, al was ik het zelf of een engel uit de hemel - vervloekt is hij!

Paulus doet er dus alles aan om zijn eigen positie te verstevigen en het verhaal van de nieuwe leraren onderuit te halen en hij doet dat door erop te wijzen dat zijn evangelie rechtstreeks van God afkomstig is.

Zo op het eerste gezicht maakt dit op ons geen sterke indruk. Het lijkt zo wel alsof Paulus als zichzelf onschendbaar wil maken door zich te beroepen op zijn goddelijke roeping. Het kan zo maar lijken alsof Paulus zich hier voor doet als een leider van een religieuze sekte die zich beroept op goddelijke openbaring en zich daarmee boven alle kritiek verheft. We kennen wel de verhalen - uit de media, of misschien zelfs uit onze eigen levens - van charismatische leiders die pretenderen een rechtstreekse lijn met God te hebben, en daarmee iedereen die iets anders denkt of zegt gelijk als tegenstander van God brandmerkt (*vervloekt is hij!*). Is dat wat Paulus hier doet?

Het lijkt er verdacht veel op, helemaal omdat Paulus bij veel mensen vandaag de dag sowieso al niet zo'n goede naam heeft. Hij zou een dogmatisch, vooringenomen, vrouwonvriendelijk, conservatief en gevoelloos persoon zijn, die met zijn religieuze systeem vol leerstellingen de revolutionaire kracht van Jezus' werk totaal ontmanteld heeft. Met dat in het achterhoofd verbaast het ons niet dat Paulus zich verschuilt achter een zogenaamde goddelijke roeping om zichzelf onschendbaar te maken en zijn volgelingen voor zijn karretje te spannen.

Toch doen we Paulus daarmee geen recht. Niet alleen omdat hij geen conservatief en vrouwonvriendelijke figuur is - hoewel hij ongetwijfeld z'n schaduwkanten heeft gehad, zoals ieder mens - maar vooral niet omdat we daarmee er blijk van geven dat we hem niet begrepen hebben. Paulus is namelijk helemaal niet bezig om een systeem van leerstellingen te ontwerpen. Als hij dat had gewild had hij wel een dik boek geschreven. Maar Paulus schrijft geen boeken, maar brieven, d.w.z. hij richt zich

iedere keer op een heel specifieke context om in die concrete situatie te kijken naar wat de dood en opstanding van Jezus Christus betekenen. Dat zie je hier ook.

Verwerking

- *Er wordt gesproken over religieuze leiders die zichzelf immuun maken voor kritiek door zich op God te beroepen. Herken je dit? Hoe ga je hier mee om?*

HET VERHAAL DAT PAULUS WIL VERTELLEN

Als Paulus zich hier beroept op de goddelijke oorsprong van zijn verhaal, dan is dat niet om zich daarmee immuun te maken voor kritiek, maar dan is dat omdat hij haarfijn doorheeft dat het verhaal van de nieuwe leraren een heel werelds verhaal is dat de kracht van het evangelie te niet doet. De nieuwe leraren willen dat de gelovigen in Galatië zich gaan besnijden en dat ze op een bepaalde manier Joods worden. Ze zijn van mening dat de volgelingen van Jezus Christus in deze wereld duidelijk herkenbaar zijn aan uiterlijke kenmerken en helder afgebakende gedragsregels (met name op het gebied van eten en weekindeling). Je kunt dus pas echt een christen zijn als je aan deze voorwaarden voldoet.

Voor Paulus gaat het hier om het hart van het evangelie. Ten diepste komt het neer op de vraag naar wanneer een gemeenschap een christelijke gemeenschap is of wanneer een persoon een Christen genoemd kan worden. Ben je een christen op het moment dat je een bepaald soort gedrag vertoont? Moet je aan een bepaald aantal uiterlijke kenmerken voldoen? Is er ten diepste maar een culturele verschijningsvorm van het christelijk geloof waarbinnen slechts heel miniem ruimte is voor diversiteit? Eenvoudig gezegd: Is de kerk een soort christelijke variant op de McDonalds, waarbij elke locatie er precies hetzelfde uitziet en hetzelfde menu serveert? Voor de nieuwe leraren is het antwoord op die laatste vraag bevestigend: een christelijke gemeenschap en christenen hebben overal en altijd dezelfde kenmerken.

Paulus ontmaskert het verhaal van deze nieuwe leraren als een heel werelds en banaal verhaal. Een manier van kijken die ten diepste weinig verschilt van andere religieuze en gemeenschapsverhalen, waarbij de nadruk ligt op datgene wat de groep onderscheidt van de rest van de wereld. Je hoort bij een bepaalde groep - op basis van kleur, sekse/gender, politieke opvattingen, sociale klasse, historie. De nadruk komt dan al snel te liggen op bepaald onderscheidend gedrag, bepaalde kenmerken waar je als mens aan moet voldoen om erbij te horen. Maar in plaats ervan dat zo'n verhaal rust en orde brengt, brengt het vaak alleen maar onvrede, verwarring en polarisatie - zowel op individueel niveau als op groepsniveau.

Het verhaal dat Paulus vertelt is een heel ander verhaal. We lezen ervan in vers 3 t/m 5:

Genade zij u en vrede van God, onze Vader, en van onze Heer Jezus Christus, die zichzelf gegeven heeft voor onze zonden om ons te bevrijden uit deze door het kwaad beheerste wereld.

Paulus vertelt geen verhaal van uiterlijke kenmerken waar je aan moet voldoen, of van bepaalde morele keuzes die je moet maken om christen te zijn, maar hij heeft het juist over bevrijding. Bevrijding van de het kwaad - ook kwaad dat zich vermomt als groepsdwang. De oplossing voor de problemen van deze wereld ligt niet in de vorming van en eigen groep, maar kan alleen gevonden worden waar mensen zich laten bevrijden.

Paulus sluit hier helemaal aan op wat we gezien hebben bij Marcus: **met de dood en opstanding van Christus is Gods nieuwe werkelijkheid deze wereld binnengedrongen om ons te bevrijden van de dynamiek van het kwaad die ons en deze wereld in z'n macht heeft.** We hoeven ons niet langer te laten regeren door angst, onrecht, wanhoop, onrecht, dood, haat en eigenbelang, omdat we geloven dat Jezus deze machten heeft overwonnen en Hij als koning regeert. De vraag die doorslaggevend is, is of je gelooft/vertrouwt op deze Jezus en Zijn bevrijding.

Verwerking

- *Als iemand je vraagt wanneer je een mens christen kunt noemen, wat zou dan je antwoord zijn?*

EEN BOVENMENSELIJK VERHAAL

Nu weten we waarom Paulus zo'n nadruk legt op de goddelijke oorsprong van zijn verhaal en van zijn roeping. Niet om alle kritiek te smoren, maar om te laten zien dat het niet gewoon een menselijk verhaal is zoals er zoveel zijn, maar een verhaal van een heel andere orde. Een goddelijk verhaal, dat levens op de kop zet.

Over dat laatste kon hij zelf meepraten. Hij was een vervolger - precies iemand die de zuiverheid van zijn eigen groep najoeg - maar doordat hij oog in oog kwam met Jezus Christus kwam zijn leven ondersteboven te staan. Vanaf dat moment stond zijn leven niet meer in het teken van bepaalde morele gedragspatronen waar hij aan moest voldoen, of uiterlijke kenmerken die waarvoor hij op de bres moest springen, maar

konden alle vragen die hij tegenkwam - zowel persoonlijke vragen als gemeenschappelijke - alleen beantwoord worden door naar Jezus te kijken.

Alleen door de vragen te beantwoorden vanuit het verhaal van Jezus' dood en opstanding, wordt er iets van Gods nieuwe schepping zichtbaar. Waar we dat verhaal uit het oog verliezen, daar vervallen we weer tot menselijke en wereldse refreinen die ten diepste onzekerheid en polarisatie in de hand werken.

Je proeft wel hoe actueel deze insteek van Paulus is. Ook vandaag komen we in aanraking met allerlei vragen en uitdagingen die ons tot nadenken stemmen over de vraag hoe en wanneer je christen en kerk bent. Ik denk op dit moment met name aan de vragen rondom identiteit en seksualiteit. De verleiding is groot (geweest) om het helder af te bakenen: als je je begeeft binnen de morele kaders en voldoet aan de uiterlijke kenmerken die altijd gegolden hebben - in dit geval: heteroseksueel en getrouwd - , dan zit je goed.

Ik vermoed dat Paulus ons streng terecht zou wijzen. Wanneer we zo christen-zijn hebben afgebakend, hebben we ons vertrekpunt genomen in uiterlijke kenmerken. Dat is veilig en duidelijk, maar het heeft weinig tot niets te maken met het goede nieuws dat Jezus Christus ons bevrijdt van het kwaad dat deze wereld in de greep heeft. De vraag die we onszelf altijd moeten stellen - individueel en als gemeenschap - is: wat betekent de dood en opstanding van Jezus Christus in dit concrete geval? Als we die vraag voorstellen, dan zitten we niet vast in menselijke regels en structuren, maar dan komen we in aanraking met Gods nieuwe wereld.

Verwerking

- *Wat zijn de uiterlijke kenmerken en morele kaders die vandaag de dag binnen veel kerken gelden als het gaat om de vraag wanneer iemand christen is?*